

NATIONAL SENIOR CERTIFICATE EXAMINATION
NOVEMBER 2013

SEPEDI LELEME LA GAE: LEPHEPHE II
SEPEDI HOME LANGUAGE: PAPER II

Nako: Diiri tše 3

100 Meputso

HLOKOMELA

1. Lephephe le le na le matlakala a 5. Kgonthišiša gore matlakala a feletše.
 2. Araba dipotšišo ka moka, gomme o šomiše mareo a maleba a Sepedi.
 3. O tla lahlegelwa ke meputso ka mopeleto wo o fošagetšego.
 4. Ngwala ka bothakga.
-

KAROLO YA A DIPUKU**POTŠIŠO YA 1 SERUDU M. S. 1977 – NAGA GA DI ETELANE**

Araba potšišo ye **TELELE** goba ya **SETSOPOLWA**. Ge o kgethile ye telele go potšišo ya 1.1, kgonthišiša gore o arabe potšišo ya setsopolwa go potšišo ya 1.2. Ge o kgethile ya setsopolwa go potšišo ya 1.1, kgonthišiša gore o arabe potšišo ye telele go potšišo ya 1.2.

- 1.1 1.1.1 Puku ye ya Serudu e ithekgile kudu ka seema se: *motšhabapula o tšhabela matlorotlorong*. Dumela goba o ganane le se ka go fahlela ka mabaka a go kwagala le go fela o tsopola mehlala ya maleba go tšwa mo pukung. (15)
- 1.1.2 Bala setsopolwa se ka šedi gore o tle o kgone go araba dipotšišo tša go se latela:

SETSOPOLWA SA A

Hunadi: *(O tšea lengwalo a le phuthulla mme a le bala)* Aowa, di a kwala. *(O hlonama gannyane)* Mme ruri! O šetše a fo tlaišwa ke pelo le bogolo. Pelo e llela go bona ditlogolwana.

Mphaka: Moo ke therešo mogatšaka. Re tla be ra mo romela sona seswantšho sela re se tšerego kgwedi ya go feta ge re be re etetše Bodikela.

Hunadi: Mohlomongwe moya wa gagwe o tla phuthologa ge a bona ditlogolwana a se sa re swara ka pelo. Ge motswadi wa gago a ka go itielana manxa gona ga go se se ka go lokelago lefaseng. Eupša ge a lokolotše pelo le moya, gona ditsela tša gago di tla phadima tša bulega.

Mphaka: *(O hloname, mme o homola sebakanyana)*

Hunadi: Le reng nke le tshwenyegile tholo?

Mphaka: *(O šišinya hlogo)* O a tseba mogatšaka, ge ke gopola ka lešika lešo, nakong ye nngwe ke ikhwetša ke tlaletšwe ke sa tsebe pele le morago.

Hunadi: O tlalelwa ka tshwanelo moo gona tholo. Mogologolo wa bogologolo o be a di bone ge a re: **"Legae la bomotho ga le na bosehlanyana"**.

Mphaka: Gae ke gae. Le ge motho a ka garama le dilete, a lokologa moyeng, a fiwa mahumo le maemo dileteng di šele, moya wa gagwe o tla fela o mmotša gore mo ga se ga geno.

Hunadi: Ga go kgonthe ya go feta yeo. Go boima go lebala metswalle ya gago le bagwera ba gago ka moka. Le ge mohlomong mo ba lego ntshe ba ka be ba eswa lebate, ba ikhomotša ka go bogela botse bja naga ya gešo – boMatome le boMalepu boSepitsi le Sepitsana boModimolle thaba' badimo. Leo ke lona 'humo la bona la pelo. Ge tša masa di ba reteletše ba ikhutša moriting wa tšona ba kgopele tlhakodišo go bona le go yena.

(Letl: 5 – 6)

- (a) Nke o neele tlhalošo ya lefoko leo le ngwadilwego ka bokoto. (2)

- (b) Na mantšu a a lego ka mašakaneng a bitšwa eng? Neela mohola wa ona. (2)
- (c) Na ke tlhologelo ya eng yeo e tšweletšwago ke poledišano ye ya Hunadi le Mphaka? (2)
- (d) Na tlhologelo ye e hlotšwe/e godišitšwe ke eng go ya ka tsebo ya gago? (2)
- (e) Na ke go reng go re: "ba ka ba ba eswa lebate"? (2)
- (f) Na lešika leo go bolelwago ka lona e ka ba ke eng? (2)
- (g) Nke o tšweletše maikutlo a Hunadi go ya ka setsopolwa se gomme o be o fahlele ka mabaka a go kwagala. (3)

1.2 1.2.1 Na wena o nagana gore Serudu o be a leka go re ruta eng ka go ngwala puku ye? (15)

1.2.2 Bala setsopolwa se ka šedi gore o tle o kgone go araba dipotšišo tša go se latela:

SETSOPOLWA SA B

Lebitsi: Ke re ga ke re ba re. Ke kwele ka tša ka tše pedi. Ba re ba tla leka ka moo ba ka kgonago go huetša baithuti le batswadi ba bangwe ka moya wo.

Mphaka: *(O swabile)* Afa lefase le tla ka la ba le tebogo? Motho ge a tla lebogwa a tumišwa ke ge a hwile? Bjale gona ga ke sa tseba pele le morago. **Mantšu a gago a nkhotše moko.** *(O a homola)* Ke tšona tšeo re di bonago mo ntle Lebitsi.

Lebitsi: Ke sona seo ke rego nka se dule mo. Mohlomongwe seleteng se sengwe.

Hunadi: O ra gore le gona mo go ka ba go na le maiseise a go swana le a Bonwatau?

Lebitsi: Ke kgolwa gore a gona, kudu ge o le mofaladi o swanetše go ba o šalašalwa morago ka moo o sa lemogeng.

Mphaka: Ke lebogile ge o **ntsheboditše le nna ke tla sepela ke butše mahlo le ditsebe.**

Hunadi: Ere ke le direle meetsana o re o boela morago o be o huthumeditše mala. *(O a tšwa)*

Lebitsi: Bjale ge ba ka phetha seo ke go sebetšego, o bona gore o tla gomela Bonwatau?

Mphaka: Ke gomela bjang? Lengwalo la ka la bodulo le fedile. Ge ke le bjalo ke phalwa le ke nonyana. Yona e kgona go aga sehlaga sa yona sehlareng seo e se kgethago ka ntle le go ganetšwa.

(Letl. 89 – 90)

- (a) Ke moya ofe woo baithuti le batswadi ba tlo huetšwago ka ona? Ka lebaka la eng? (2)
- (b) Go ya ka tsebo ya gago ya papadi ye, ke eng seo se gapeletšago Mphaka go botšiša ge eba lefase le tla ka la ba le tebogo? Hlaloša ka botlalo. (3)
- (c) Ke afe mathata ao bafaladi ba kopanago le ona ge ba le dinageng di šele? Araba potšišo ye go ya ka tsebo le maitemogelo a gago. (4)
- (d) Nke o hlaloše mafoko ao a ngwadilwego ka bokoto go ya ka mo a šomišitšwego mo setsopolweng. (2)
- (e) Na Mphaka o ra go reng ge a re o phalwa le ke nonyana? Hlaloša ka botlalo gore ke molaetša ofe woo a lekago go re fa ona ka polelo ye. Karabo ya gago e aparetše tsebo ya gago ya diteng tša puku ye. (4)
- [30]

Araba potšišo e tee go tše di latelago. Ge o kgethile go araba potšišo ya 2.1 go 2, kgonthišiša gore o arabe ya 3.2 go 3.

POTŠIŠO YA 2 MMINELE S. P. P. 2008 – NGWANA WA MOBU

- 2.1 Na wena ge o bala padi ye, o bona Mminele a be a leka go tšweletša nako le lefelo tše dife? Ahlaahla le go kgonthiša nnete ya taba ye ka go šitlela ka mehlala ya maleba.

GOBA

- 2.2 Ngwala tshekaseko ye e kgodišago ya morero wa padi ye.

[10]

POTŠIŠO YA 3

- 3.1 Thulano ke kokwane ye bohlokwa kudu mo sengwalong. Nke o ntšhe dithulano tše bohlokwa tše di tšwelelago mo pukung ye, gomme o be o hlaloše gore thulano ye nngwe le ye nngwe e kgathile tema efe ya go lebiša ditaba sehloeng.

GOBA

- 3.2 Nke o tšweletše thulaganyo ya padi ye ka botlalo, gomme o se lebale go fela o šitlela ka mehlala ya maleba.

[20]

60 meputso

KAROLO YA B DINGWALWAŠOMIŠWA**POTŠIŠO YA 4**

Araba potšišo e TEE go tše di latelago. Sengwalo sa gago se be botelele bja go lekana mantšu a 180 go iša go a 200.

- 4.1 O be o išitše bokokoago ngakeng ya mahlo gomme ga se wa kgotsofatšwa ke ka moo moamogedi wa gona a ilego a bolela le lena ka gona. Bokokoago le bona ba kwele bohloko ebile ba re ga ba sa nyaka go boela ngakeng yela le ka moso. Bjale wena ngwalela ngaka ya gona **lengwalo** o mo hlalošetše ka botlalo gore na go diregile eng.
- 4.2 Morutiši wa sekolo sa geno yoo a bego a le ruta tša dipapadi o ile a ithobalela morago ga kotsi ya sefatanaga yeo a kopanego le yona tseleng, a ithobalela. Wena bjalo ka ge o le mokaptene wa dipapadi, o kgopetšwe gore o ke o fe mantšu a go hloboša ba lapa. Nke o tlhame **polelo** yeo o tlo e bolelago letšatšing la poloko.
- 4.3 Sekolong sa geno go be go tlile naletšana ya gago ya mmamoratwa. Ka mokgwa wo o ipshinnego ka ketelo ya gagwe ka gona, o nyaka go tsebiša batho ba bangwe ka taba ye bohlokwa yeo. Nke o ngwale **pego yeo o tlo go e romela kuranteng** ya tikologo ya lena gore e phatlalatšwe. O se lebale go ngwala ditiragalo ka moka tšeo di diregilego ketelong yeo.

[20]**POTŠIŠO YA 5**

Araba potšišo e TEE go tše tharo tše di latelago. Sengwalo sa gago se be botelele bja go lekana mantšu a 100 go iša go a 120.

- 5.1 Batswadi ba gago ba butše lebenkele la go rekiša tša go ja. Ngwala papatšo yeo ka yona o kwalakwatšago kgwebo yeo.
- 5.2 Sekolong sa geno le be le tšere leeto la go ya Kapa go yo etela mafelo a bohlokwa. Ka mokgwa wo o ipshinnego ka gona o rata go tsebiša mogwera wa gago yo a lego Polokwane ka ga leeto leo. Ngwala ditiragalo tša matšatši a mabedi fela ka gare ga pukutšatši.
- 5.3 Mogwera wa gago o humane sekgoba sa go ithutela bongaka kua Kapa. Mo romele emeile ya go mo lebogiša.

[20]

40 meputso

Palomoka: 100 meputso